

Пономаренко Я. С.
кандидат психологічних наук,
доцент кафедри соціології та психології
факультету № 6
(Харківський національний університет
внутрішніх справ)

РИГІДНІСТЬ ЯК АНТИ-КОМПЕТЕНЦІЯ ПРАЦІВНИКА НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Процес професійного становлення працівника поліції здійснюється в контексті особистісно – професійного розвитку майбутнього поліцейського, що сприяє його росту як професіонала. Розвиток особистості працівника поліції передбачає ряд прогресивних структурних змін особистості.

У професійному становленні правоохоронця особистісно – професійний розвиток набуває особливого значення. Надзвичайна складність і напруженість професійної діяльності поліцейських зумовлює високі вимоги до професійної підготовленості кожного працівника. З іншого боку, професійна діяльність також впливає на особистість правоохоронця як суб'єкта діяльності, розвиваючи та поглиблюючи його знання, навички, вміння та здібності, формуючи певні характерологічні якості [1, с. 24].

Значна кількість українських дослідників (О. М. Бандурка, В. І. Барко, В. Г. Андросюк, В. О. Лефтеров, О. М. Мердова та ін.) детально вивчали різні компетенції поліцейського, які йому необхідні для успішного оволодіння своєю професією. Разом з тим, поряд з якостями, що оптимізують розвиток професіоналізму, такі вчені як Д. В. Швець, Я. С. Посохова, Т. В. Прокопюк, С. І. Корсун та ін. виділяють і анти-компетенції – якості, які перешкоджають процесу особистісно професійного розвитку та виступають професійними протипоказаннями до тієї чи іншої діяльності, оскільки професійна придатність передбачає мінімальний рівень їх розвитку або навіть відсутність.

Серед таких якостей слід перерахувати, перш за все, ті якості, які виступають протипоказаннями до вибору професії «людина – людина», оскільки професійна діяльність правоохоронців відноситься до соціономічних професій, тому вона тісно пов'язана з постійною взаємодією з людьми, оцінкою їхніх вчинків з позицій закону.

Дослідники з питань вивчення особистості поліцейських в своїх наукових працях наводять різні анти-компетенції, які перешкоджають процесу особистісно – професійного розвитку даної професійної групи, такі як: невміння відстояти власну думку та протистояти впливу; не толерантність до невизначеності; низький рівень комунікативної компетентності; невміння контролювати і регулювати свою поведінку; нерозвиненість комунікативного потенціалу; ригідність, яка виявляється в нездатності в тій чи іншій мірі сприймати новий досвід та бути готовими до зміни.

В літературі потенціал працівника поліції визначають як систему всіх соціально корисних актуалізованих і резервних можливостей, що виявляються у професійній діяльності. Вчені вважають, що потенціал людини виходить за рамки чисто прагматичної відповідності працівника вимогам професії, привносячи в його зміст моральні, гуманістичні начала. На думку авторів, це означає, що професіонал повинен не тільки відповідати вимогам своєї діяльності, а й передбачати її наслідки, нести за них особисту відповідальність [1, с. 54].

В царині психології значно широко представлена проблематика щодо вивчення комунікативного потенціалу особистості і його реалізації. Широке коло дослідників даної тематики прагне визначити можливі варіанти і напрями удосконалення процесу спілкування і його корекції в різних галузях діяльності.

Проаналізувавши численні праці науковців, ми дійшли висновку, що більшість авторів принципово важливою характеристикою комунікативного потенціалу особистості виділяють – динамічність, тобто здатність змінюватися та відкриватися новому. Протилежністю відкритості особистості новому досвіду, гнучкості та здатності до зміни поведінки вважається ригідність. В літературі ригідність визначають як властивість психіки і характеру людини до посилення, міцного збереження і стійкості будь-якого психоемоційного стану або свідомої установки.

Умовами формування індивідуального стилю професійної діяльності, що детермінують успішність професійних дій, на думку М. В. Прохорової, є «ригідність» та «гнучкість» [2].

В умовах постійного реформування та вдосконалення правоохоронної системи, висувуються все нові вимоги до особистості поліцейського. Однією з вимог є опанування правоохоронцями навичками ефективної комунікації, які в той же час виступають одними з важливих компетенцій сучасного поліцейського.

Нами було проведено емпіричне дослідження ригідності серед працівників Служби «102» Національної поліції України. Вміння використовувати мовні й позамовні засоби у службовій діяльності оператора «102» є важливими якостями особистості правоохоронця, які можуть забезпечити належний сервіс послуг. Саме оператор служби «102» формує більшу частину позитивного чи негативного досвіду громадянина від спілкування з поліцією [3, с.258].

За допомогою «Томського опитувальника ригідності» Г.В. Залевського, нами було здійснено аналіз ригідності за трьома рівнями: низький, помірний та високий. Вибірку склали 279 працівників Служби «102» Національної поліції України, віком від 21 до 47 років, практичний досвід роботи від 2-х до 20 років. Частота прояву показників ригідності серед працівників Служби «102» зображені на рис.

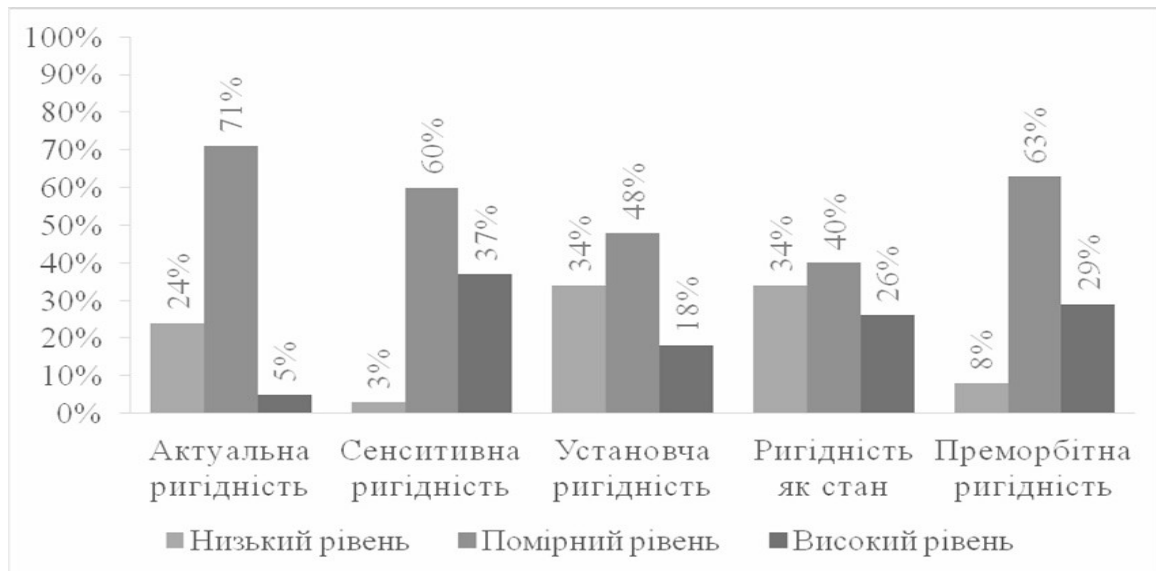

Рис. Показники прояву ригідності у працівників Служби «102».

Частота прояву за шкалою «актуальна ригідність» низького рівня склала 24%, помірною – 71% та високою – 5%. За даною шкалою слід звернути увагу на превалювання помірною рівня актуальної ригідності серед досліджуваних. Отримані дані свідчать про нездатність респондентів при об’єктивній необхідності змінювати думку, ставлення, установки, мотиви.

«Сенситивна ригідність» відображає емоційну реакцію респондентів на певні професійні ситуації, що вимагають будь-яких змін, можливо, страх перед новим. Частота прояву за даною шкалою серед досліджуваних розподілилася наступним чином: низький – 3%, помірний – 60% та високий – 37%.

Шкала «установча ригідність» також відображає особистісний рівень прояву ригідності, виражений в відношенні або установці на прийняття – неприйняття нового, необхідності змін самого себе – самооцінки, системи цінностей, звичок. Частота прояву показників ригідності у групі з низьким рівнем складала – 34%, помірного – 48%, високого – 18%.

За допомогою даних, отриманих за шкалою «ригідність як стан», можна виявити, що в стані стресових ситуацій, підвищеної втоми або хворобливому стані високі показники ригідності присутні у 26%, помірного рівня – 40%, а високий рівень спостерігається у 34% працівників служби «102».

Шкала «преморбінтна ригідність» характеризує респондентів з точки зору їх труднощів у ситуаціях будь-яких змін, невідомого, невизначеного. Високий рівень даного показника у 29% респондентів – це свідчить про те, що опитувані ретроспективно оцінюють те, як вони себе вели, що переживали і як вирішували ті чи інші проблеми в певних життєвих ситуаціях ще в шкільному віці. У 63% працівників «102» спостерігається помірний рівень даного показника та 8% низького рівня показника преморбінтної ригідності.

Аналіз отриманих даних показав, що за всіма шкалами, які характеризують прояви ригідності у працівників Служби «102», домінує помірний рівень ригідності.

Ми можемо сказати, що більшість опитаних з помірною інтенсивністю ригідності, в особистісних рисах проявляється стійкість інтересів, сталість установок, спрямованих на відстоювання власної думки, активність позиції, що підсилюється при протидії зовнішніх сил, практичність, тверезість поглядів на життя, прагнення до опори на власний досвід (зарозумілість), акуратність, педантичність, вірність своїм принципам, пряmolінійність і завзятість у відстоюванні їх. Винахідливість і раціональність складу розуму поєднується з його недостатньою гнучкістю і труднощами перемикання при раптово мінливій ситуації.

Помірний рівень показників ригідності у працівників Служби «102», свідчить про те, що вони мають відносно більшу стійкість до стресу, що в значній мірі обумовлено їх меншою підвладністю навколишнім впливам, а також захисними механізмами.

Найбільш ефективним прийомом для корекції поведінки або стану особистостей, які типологічно відносяться до «ригідних», є так звана раціональна психотерапія, яка використовує можливості

властивого особам даного типу захисного механізму по типу раціоналізації.

---

1. Психологія у професійній діяльності поліції: навч. посіб. / О. О. Євдокімова, І. В. Жданова, Д. В. Швець та ін.; за заг. ред. В. В. Сокурєнко; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2018. 426 с.

2. Прохорова М. В. Індивідуальний стиль діяльності з домінуванням когнітивних компонентів: автореф. дис. ... канд. психол. наук. – Київський університет імені Тараса Шевченка. К., 1995. 22 с.

3. Посохова Я. С. Оператор служби «102» – ключова ланка в системі роботи Національної поліції України. *Правоохоронна функція держави: теоретико-методологічні та історико-правові проблеми: тези доп. Міжнародної науково-практичної конференції*. Харків: ХНУВС, 2016. С. 257–260.

Подлісник І. С.
здобувач вищої освіти
освітнього рівня бакалавр
(*Одеський національний університет
імені І. І. Мечникова*)

ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРАВА СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАЦІВНИКІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

Тенденція останніх років в Українській державі говорить про те, що міцною гарантією стабільного розвитку вітчизняної господарсько-економічної діяльності в державі та міцного суверенітету її територій є наявності структурованого, взаємодоповнюючого та доведеного до автоматизму своєю безпосередньою діяльністю у суспільних відносинах апарат правоохоронних органів.

Саме даний суб'єкт публічного права є тим базисом, на який спираючись стоїть споруда соціуму, – а тоді варто звернути чітку увагу на той безпосередній фактор, котрий здатен впливати на соціально-психологічні засади неконфліктної взаємодії між органами правоохоронної діяльності (в тому числі й поліції) і населенням у соціально-культурному середовищі.

На мою думку, таким фактором є процес соціального забезпечення працівників правоохоронних органів. Говорячи про нього, то в першу чергу тут необхідно розуміти, що будь-яка діяльність, рішення стосовно певного виду діяльності, – тим паче конкретний указ, що стосується формування неконфліктної взаємодії між правоохоронцями та звичайним цивільним населенням у соціумі (далі – неконфліктна